

İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ UYGULAMA İLKELERİ VE KÜLTÜRÜ

Dr. Mehmet YÜNCÜ

AMAÇ

- İSG'nin temel prensiplerini ve güvenlik kültürünün önemi ve felsefesini kavramak

Öğrenme Hedefleri

- Bu dersin sonunda katılımcılar;
 - İSG uygulama ilkelerini sayar.
 - İş sağlığı ve güvenliğinde risk önleme kültürünü tanımlar.
 - İş sağlığı ve güvenliğinde bütünsel yaklaşımın faydalarını kavrar.
 - İş sağlığı ve güvenliği kültürünün oluşturulmasının ve sürdürülmesinin gerekliliğini benimser

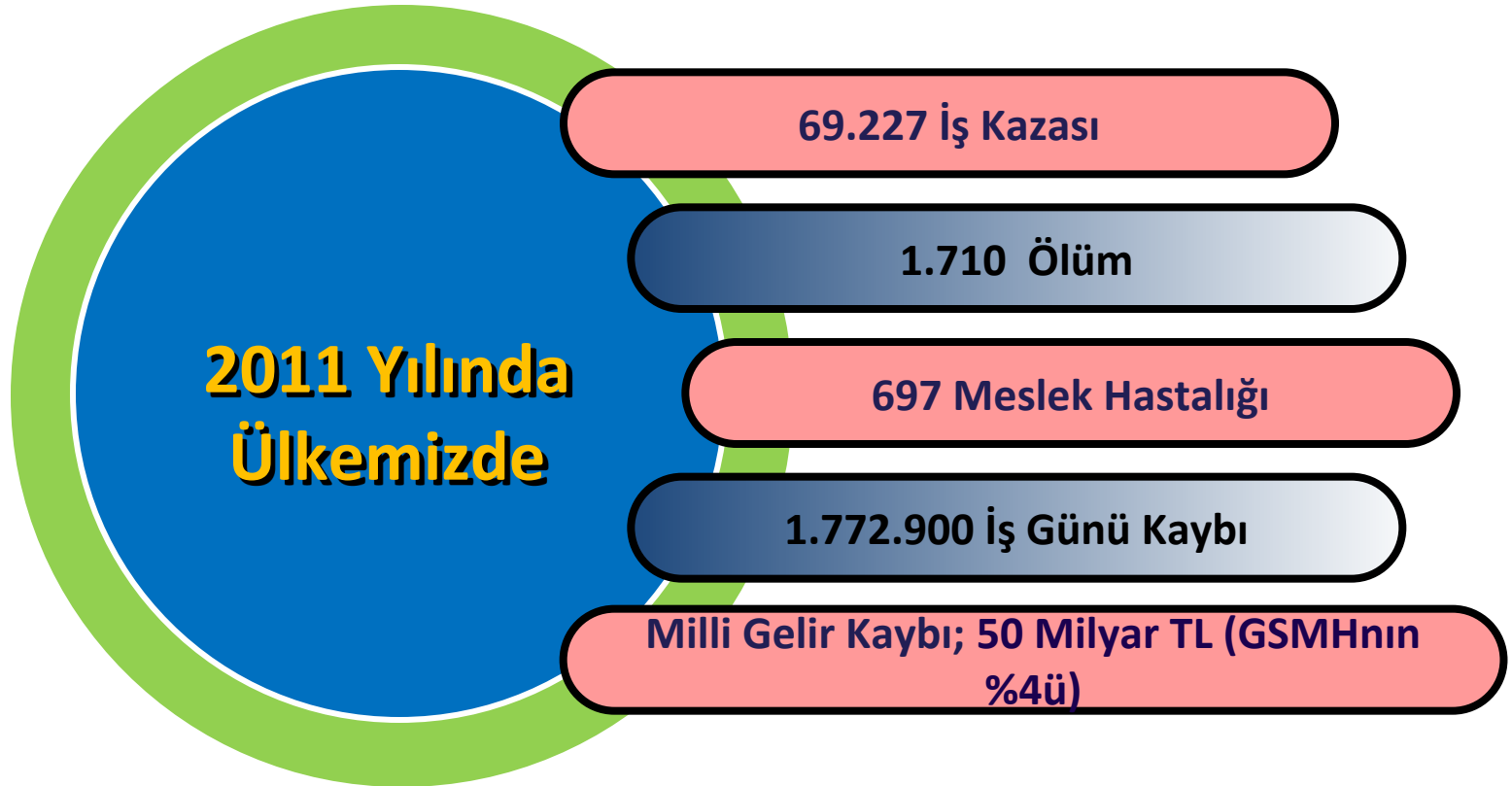

Türkiye (2010SGK)

Her gün;

- 172 iş kazası olmakta,
- 4 kişi iş kazası nedeniyle ölmektedir.

SGK İstatistiklerine göre;

- Türkiye Ölümlü İş Kazalarında Dünya Üçüncüsü
 - Türkiye AB'yle karşılaştırınca da birinci sırada.

İŞ KAZALARI PİRAMİDİ

İş Sağlığı ve İş Güvenliği

- İşyerlerinde, işlerin yürütülmesi sırasında, çeşitli nedenlerden kaynaklanan, sağlığa zararlı durumlardan korunmak amacı ile yapılan sistemli ve bilimsel çalışmalardır.

İş sağlığı ve güvenliğinin amacı,

- çalışanları tehlikelerden korumak,
- zarar verici etkileri asgariye indirmek,,
- Çalışanları fiziksel, ruhsal ve sosyal yönden tam iyilik haline kavuşturmak (=mutluluk)
- İşletmenin ve üretimin güvenliğini sağlamak

İş kazası

- İşin yapımı ve yürütümü sırasında meydana gelen tehlikeli durum ve tehlikeli davranışların zaman ve mekân şartlarında bir araya gelmesinden kaynaklanan, **ölüm, hastalık, yaralanma, zarar veya hasara sebebiyet veren istenmeyen olay.**

- **Güvenlik** Risklerin, tanımlanmış bir zaman aralığı süresince, kabul edilebilir düzey içinde kalma yeteneğini ifade eder.

Kaza Zinciri

- Kazalar incelendiğinde beş temel nedenin arka arkaya dizilmesi sonucu meydana geldiği anlaşılır. Bu **beş temel faktöre KAZA ZİNCİRİ** denir. Bunlardan biri olmadıkça bir sonraki meydana gelmez ve zincir tamamlanmadıkça kaza ve yaralanma olmaz.
 - 1-İnsanın Tabiat Şartları Karşısında Zayıflığı:
 - 2-Kişisel Kusurlar:
 - 3-Tehlikeli Hareket-Tehlikeli Durum :
 - 4-Kaza Olayı :
 - 5-Yaralanma (Zarar Veya Hasar) :

- **1-İnsanın Tabiat Şartları Karşısında Zayıflığı:**
- İnsanın tabiat şartları karşısında yaratılıştan gelen zayıflığı kazaların ilk temel sebebidir.
 - Eğer insanlar tabiat karşısında bu kadar zayıf olmasaydı kazalar olmazdı.Bu sebeple kazalar tam bir kesinlikle önlenemez.

- **2-Kişisel Kusurlar:**
- Dikkatsizlik, pervasızlık, asabiyet, dalgınlık, önemsemezlik ve ihmâl gibi kişisel kusurlar kazaların ikinci temel sebebidir.
 - Bu kusurlar zayıflığın kişisel boyutu olup, şahsın yanlış ya da gereksiz hareket yapmasına neden olur.

- **3-Tehlikeli Hareket-Tehlikeli Durum :**
- İnsanın şahsi kusurlarının bir kazaya sebep olması için **TEHLİKELİ ŞEKİLDE HAREKET** etmesi gerekir. Ancak yalnız başına tehlikeli harekette bir kazaya sebep olmaz.
- Kazanın meydana gelmesi için birde **TEHLİKELİ DURUM'un** bulunması şarttır.
 - Kaza ancak bu iki hususun aynı anda üst üste gelmesi hallerinde oluşur.

- **4-Kaza Olayı :**
- Yukarıda belirtilen üç unsurdan sonra kazanın bütün unsurları ile gerçekleşmesi, yaralanma yada zararın meydana gelmesi için **KAZA OLAYINA** ihtiyaç vardır. Bu da kaza zincirinin dördüncü halkasını teşkil eder.

- **5-Yaralanma (Zarar Veya Hasar) :**
- Bir kazanın kaza tanımındaki durumuna gelmesi için **YARALANMA (ZARAR VEYA HASAR)** in gerçekleşmesi gereklidir. Bu husus kaza zincirinin son halkasıdır.

İŞ GÜVENLİĞİ TEMEL PRENSİPLERİ

- Bir işletmede, fabrikada, iş kolunda yürütülecek iş güvenliği çalışmalarında ve **her türlü iş güvenliği problemlerinin çözümünde göz önünde tutulması ve dikkate alınması gereken ON temel kural vardır.**
- İş sağlığı ve güvenliğinin bu temel ilkeleri (prensip) şunlardır:

İş sağlığı ve güvenliğinin 10 temel ilkesi

- **1-Tehlikeli Hareket Ve Tehlikeli Durumların Önlenmesi :**
 - Kaza zincirinin 3.halkası olan **tehlikeli hareket ve tehlikeli durum zincirinin en zayıf halkasıdır.** Çünkü 1 ve 2. halkalar insan ile ilgili hususlardır ve daha çok iş güvenliği dışındaki alanların konusudur.
 - İş güvenliği sorumlularının birincil görevi **TEHLİKELİ HAREKET VE TEHLİKELİ DURUMLARIN** tespit edilip önlenmesidir.

İş sağlığı ve güvenliğinin 10 temel ilkesi

- **2-Özellikle tehlikeli hareketler üzerinde yoğunlaşılmalıdır**
- **İş kazalarının % 88'i tehlikeli hareketlerden, %10'u tehlikeli durumlardan, %2'si kaçınılmaz ve sebebi bilinmeyen hareketlerden kaynaklanmaktadır.**

Tehlikeli Hareketlere örnekler

- Emniyetsiz çalışma,
- Gereksiz hızlı çalışma,
- Emniyet donanımını kullanılmaz duruma sokma,
- Alet ve makineleri tehlikeli şekilde kullanma,
- Emniyetsiz yükleme, taşıma, istifleme,
- Emniyetsiz vaziyet alma,
- Tehlikeli yerlerde çalışma,
- Şaşırma, kızgınlık, üzgünlük, telaş, şakalaşma vb.
- Kişisel koruyucuları kullanmamak

Tehlikeli Durumlara örnekler

- Uygun olmayan koruyucular
- Koruyucusuz çalışma
- Kusurlu alet, makine, teçhizat kullanma
- Emniyetsiz yapılmış alet ve makineler
- Yetersiz- bakımsız bina, alet ve makineler
- Yetersiz ya da fazla aydınlatma
- Yetersiz havalandırma
- Emniyetsiz yöntem ve şartlar

İş sağlığı ve güvenliğinin temel ilkeleri

- **3- Kazayı hafif atlatmak değil, kazayı meydana getiren sebeplerin ortadan ortadan kaldırılması hedeflenmelidir**
- Kaza Sonucu Meydana Gelebilecek Zararın Büyüklüğü Kestirilemez,
 - Yapılan istatistikler, kazaların %50'sinin kolayca önlenebileceğini, %48'inin ancak etüd ve metotlu bir çalışma ile önlenebileceğini, % 2'sinin de önlenmesinin mümkün olamayacağını göstermiştir.

İş sağlığı ve güvenliğinin 10 temel ilkesi

- 4- “kazaya ramak kala” olaylarının nedenleri çok iyi incelenerek sebepleri ortadan kaldırılmalıdır
- Ağır Yaralanma Yada Ölümle Neticelenen Her Kazanın Temelinde 29 Uzun Kayıplı ve 300 Yaralanma Meydana Gelmeyen Olay Vardır. (1-29-300 Oranı)

İş sağlığı ve güvenliğinin temel ilkeleri

- **1-29-300 kuralının** önemli bir özelliği de bir işletmede **olabilecek kazalar hakkında önceden tahmin yapma olanağını sağlamasıdır.**
 - İş kazaları istatistikleri yapılan işyerlerinde önceki yıllara göre elde edilen KAZA SIKLIĞI ve KAZA AĞIRLIĞI oranları değerleri, bir sonraki yıl için yaklaşık tahmin olanağı verir.

İş sağlığı ve güvenliğinin temel ilkeleri

- **5-Tehlikeli Hareketlerin Nedenleri ayrıntılı ve sistemli şekilde araştırılmalıdır:**

- İşçinin bünyeden ve yaradılışından gelen şahsi kusurları (dikkatsizlik, laubalilik, umursamazlık)
- Bilgi ve ustalık yetersizliği
- Fiziki yetersizlik
- Uygunsuz mekanik koşullar ve fiziki çevre (İnsan önce güvensiz koşulları oluşturmakta, sonra bu koşullar nedeniyle kaza yapmakta)

İş sağlığı ve güvenliğinin 10 temel ilkesi

- **6-Kazalardan Korunma Metotları iyi bilinmeli ve uygulanmalıdır:**

A-MÜHENDİSLİK UYGULAMALARI VE REVİZYON

- Tehlikeli Durumların Bilinmesi
- Tehlikeli Durumların Analizi
- Tedbirlerin Alınması
- Tedbirlerin Uygulanması
- Gerekli Kontrollerin Sağlanması

B-İKNA VE TEŞVİK:

- Eğitim ve Öğretim Çalışmaları
- Uyarı Levhaları ve Afişler
- Propaganda
- Ödüllendirme/Özendirme

C-ERGONOMİDEN YARARLANMA:

- Yapılacak işe uygun işçi temini ve çalışanları biyolojik özellikleri ile kabiliyetlerine göre makine, tesis ve aletleri geliştirmek

D-DİSİPLİN KURALLARI :

- İş güvenliğini sağlamada en son başvurulacak çözüm yolu disiplin tedbirlerine başvurulmasıdır.

İş sağlığı ve güvenliğinin 10 temel ilkesi

- **7-Kazalardan Korunma Yöntemleri ile Üretim, Maliyet, Kalite Kontrolü Metotları Benzerlik ve Paralellik Arz Eder.**
- İş güvenliğini sağlama metotları ile verimlilik ve kalite çalışmalarında kullanılan yöntemler arasında tam bir paralellik vardır.

İş sağlığı ve güvenliğinin temel ilkeleri

- **8-İş Güvenliği İle İlgili Çalışmalara, Konulacak Kurallara ve Alınacak Tedbirlere Üst Düzey Yöneticileri Katılmalı ve Sorumluluğa Ortak Olmalıdırlar.**
 - Özellikle üst düzey yöneticilerin iş sağlığı ve güvenliği çalışmalarına ilgi duymaları ve destek olmaları, diğer çalışanların iş sağlığı ve güvenliği çalışmalarına pozitif katkısını artıracak gibi, üst düzey yöneticilerin kendi koydukları kurallara **örnek teşkil** edecek şekilde uymaları da **teşvik edici** bir neden olacaktır.

İş sağlığı ve güvenliğinin temel ilkeleri

- **9-Formen, Ustabaşı Ve Benzeri İlk Kademe Yöneticiler Kazalardan Korunmada En Önde Gelen Personeldir.**
- Bu prensipte; işyerinde **işçiye en yakın ilk kontrol elemanının** iş güvenliğini sağlama çalışmalarında ki önemi ile eğitim, ikna, teşvik ve disiplin çalışmalarının hangi seviyede yoğunlaştırılması gerektiğine işaret edilmektedir.

İş sağlığı ve güvenliğinin 10 temel ilkesi

- **10-İş Güvenliği Çalışmalarına Yön Veren İnsani Duyguların Yanında, İş Güvenliğinin Sağlanmasında İtici Rol Oynayan İki Mali Faktör Vardır.**

A- Güvenli bir işletmede üretim artıp maliyet düşecektir.

B- Kazalarda meydana gelen zarar yapılan ödemelerin yaklaşık 5 (beş) katı olacaktır.

UNUTMAYALIM

- ✓ Hiçbir iş, emniyetsiz yapılacak kadar acil değildir !!
- ✓ Kazaların %98'i, meslek hastalıklarının %100'ü önlenabilir !!!

İŞ GÜVENLİK KÜLTÜRÜ

- **Kültür** İnsan gruplarının özgün yapılarını ortaya koyan, yaratılan ve aktarılan sembollerle ifade edilen düşünce, duygu ve davranış biçimleridir.

- **Güvenlik bilgiye dayanır ve öğrenilebilir.**
- İçerisindirilmiş ve yaşam biçimi haline getirilmiş bilgiye ise **kültür** denilir.
- Her işletme kendi içinde küçük bir toplum olduğundan kendine has bir kültürü olacaktır.

- **Örgüt kültürü** “bir örgütün içindeki insanların davranışlarını yönlendiren normlar, davranışlar, değerler, inançlar ve alışkanlıklar sistemidir”.
- İnsanlara yapmak zorunda oldukları şeylerin neler olduğu ve nasıl davranmaları gerektiği konusunda duygu ve sezgi kazandırır.

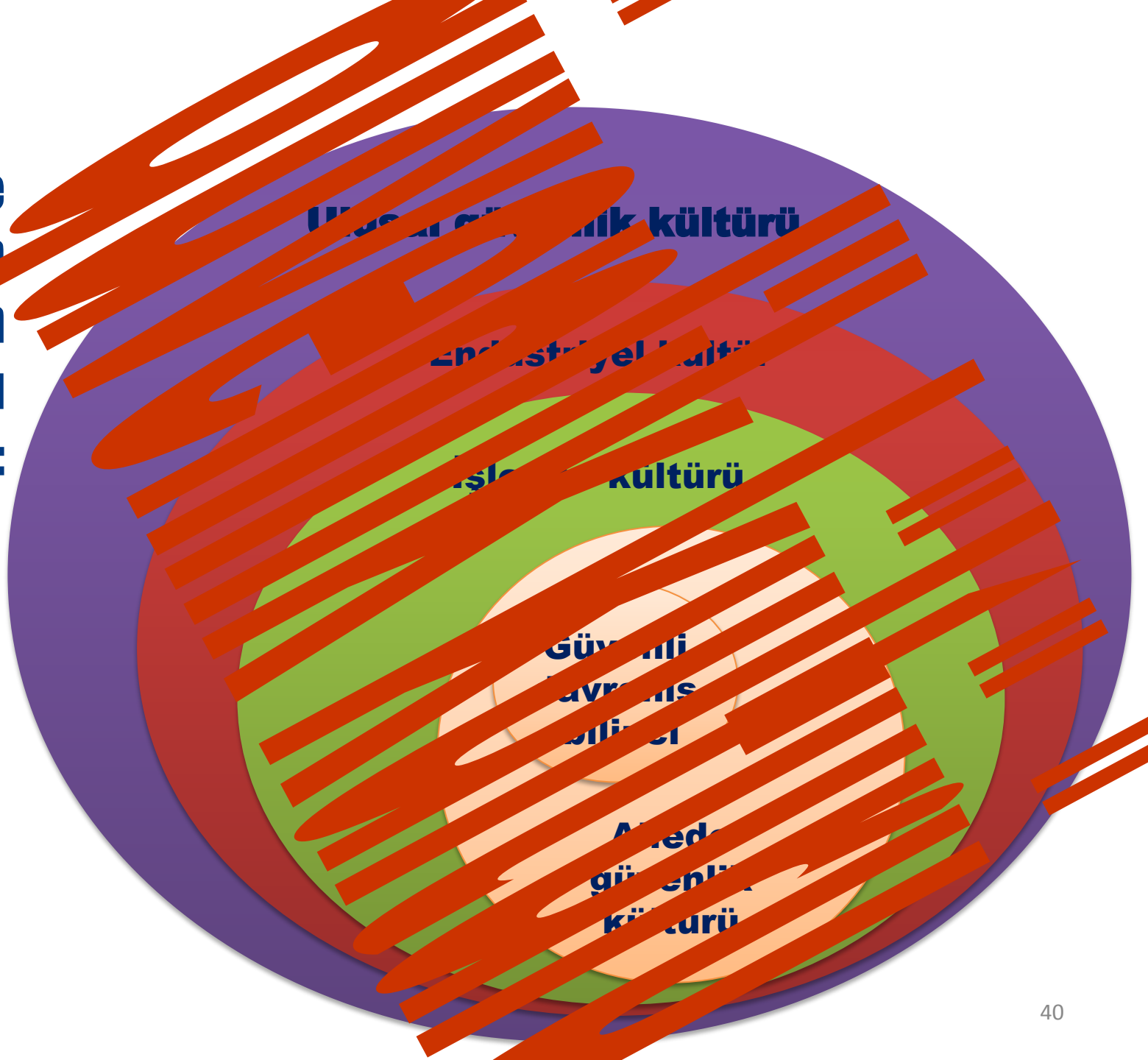
GÜVENLİK KÜLTÜRÜ

Kişilerin, kendi sağlıklarını koruma ve geliştirme, güvenliklerine önem verme bilincine erişerek, **toplumsal düzeyde; sağlık ve güvenliğin yaşam boyu sürekliliğinin sağlanmasıdır.**

- Güvenlik kültürü bütün işletmeyi kapsar ve işletmenin her bireyi tarafından farklı seviyelerde olsa bile algılanır.
- Bu algının kabul edilebilir düzeye yükseltilebilmesi için her kademedeki çalışanların güvenlik kültürünün birbirine yakınlaştırılması, iş kazalarının önlenmesinde önemli bir unsur olacaktır.

**sağlık ve
güvenliğin
yaşam
boyu
sürekliliği:**

- İş kazaları, risk unsuru taşıyan çalışma koşullarının birtakım psiko-sosyal faktörler nedeniyle, çalışanlar tarafından yeterince algılanamamasından kaynaklanmaktadır.
- Örgütlenmedeki yetersizlikler, etkin olmayan iletişim ve eğitim eksikliği çalışanların güvensiz davranışlarda bulunmalarına yol açarken, mesleki ve günlük yaşamdan kaynaklanan sorunların ortaya çıkardığı psikolojik gerilim de kaza riskini artırmaktadır.

- Karmaşık bir yapıya sahip olan iş kazalarının meydana gelmesinde pek çok faktörün etkisi bulunmakla birlikte, yaygın kanaat iş kazalarının önemli bir bölümünün insan hatasına bağlı olduğudur.

- Pek çok işletme, güvenlik düzeyini yükseltmek amacıyla çaba sarf etmekte, zaman ve para harcamaktadır.
- Sarf edilen çaba, temelde işletmede iş güvenliği yönetimi sistemini kurmaya ve iş güvenliği kültürünü oluşturmaya yöneliktir.

- Güvenlik kültürünün çalışanlar tarafından işyerlerinde yeterli düzeyde algılanmasının **ilk basamağı**, birçok yönetim sisteminde görüldüğü gibi, **üst yönetim taahhüdü** olarak adlandırılan kısımdır.

- İşletmede güvenlik kültürü oluşturma ve yerleştirmenin **ikinci adımı**, orta yönetim olarak nitelendirilen **baş mühendis, mühendis, şef, usta ve eğitici** gibi çalışanların, verdikleri talimatlarda **iş sağlığı ve güvenliği gerekliliklerini gözetmesi** ve çalışanların yaptıkları işlere nezaret ederken iş sağlığı ve güvenliği gerekliliklerine uygun şekilde davranmalarını gözetmeleridir.

- Güvenlik kültürü oluşturmaının **üçüncü basamağı**, işyerinde **yazılı bir iş sağlığı ve güvenliği sistemi** kurulmuş olması gerekliliğidir.
- Bu sistemin temel unsurları
 - Çalışanların İSG ile ilgili konularda bilgilendirilmesi,
 - İSG ile ilgili kurul ve heyetlerde alınan kararlardan tüm çalışanların haberdar edilmesi ve
 - Söz konusu kurul ve heyetlere çalışanların katılımının sağlanmasıdır

- İşyerlerinde güvenlik kültürü oluşturmaının son basamağı da yazılı olmayan bir iş sağlığı ve güvenliği sistemi oluşturulmasıdır.

Güvenlik kültürünün oluşturulmasında ulusal kurum ve kuruluşlara düşen görevler

ILO'nun sosyal ve ekonomik güvenliği artırma stratejisi'ne göre, **güvenliğin 7 temel boyutu** vardır.

- İş piyasası güvencesi
- İstihdam güvencesi
- İş güvencesi
- Beceri geliştirme güvencesi
- Çalışma güvenliği
- Temsil güvencesi
- Gelir güvencesi

- **ülkemizde de iş sağlığı ve güvenliği kültürünün oluşturulması için, iş kazalarını ve meslek hastalıklarını önleme faaliyetleri**
 - İş sağlığı ve güvenliği standardı oluşturma ve uygulama
 - İş sağlığı ve güvenliğinin özendirilmesi
 - İş kazalarının azaltılması için teşvikler sağlanması
 - İş kazalarının ve meslek hastalıklarının önlenmesi ve nedenlerinin araştırılması
 - Eğitim ve öğretim hizmetlerinin yürütülmesi
 - Denetim hizmetlerinin yürütülmesi
 - Profesyonel iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinin sağlanması

Kamu sektöründeki, iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili başlıca kuruluşlar

- **Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı bünyesinde bulunurlar**
 - İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü ve bu Genel Müdürlük bünyesindeki İş Sağlığı ve Güvenliği Merkezi Müdürlüğü (İSGÜM),
 - İş Teftiş Kurulu Başkanlığı,
 - Çalışma ve Sosyal Güvenlik Eğitim ve Araştırma Merkezi Başkanlığı (ÇASGEM),
 - Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK),

Aşağıdaki bakanlıklar ve kamu kuruluşları da genel iş sağlığı ve güvenliği sistemi içerisinde düşünülmelidir

- Meslek Hastalıkları Hastaneleri
- Sağlık Bakanlığı,
- Çevre ve Orman Bakanlığı,
- Sanayi ve Ticaret Bakanlığı,
- Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı,
- Türk Standardları Enstitüsü (TSE)
- Türkiye Atom Enerjisi Kurumu (TAEK) gibi,

Özel veya sivil sektörde ise

- sendikalar, işveren kuruluşları,
- iş sağlığı ve güvenliği alanında faaliyet gösteren **ortak sağlık ve güvenlik birimleri** ile danışmanlık firmaları ve çalışanları (işyeri hekimleri, iş güvenliği uzmanları, iş hijyenistleri, mühendisler, psikologlar, ergonomistler gibi),
- işyeri hekimliği ve iş güvenliği uzmanlığı eğitim kurumları,
- meslek örgütleri ve uluslararası kuruluşlar da (ILO, WHO ve Avrupa Birliği bünyesindeki OSHA gibi), iş sağlığı ve güvenliği sistemi içerisinde yer almaktadırlar.

Güvenliği sağlamanın üç ana kuralı vardır

- Bunlar, önem derecesine göre:
 - 1-Güvenliği ve sağlığı tehdit eden durumların ortadan kaldırılması
 - 2-Güvenliği ve sağlığı tehdit eden gelişmelerin zamanında saptanması
 - 3-Önlenemeyen durumların kötü sonuçlarının en aza indirgenmesi

- Benzer durum, **meslek hastalıkları** açısından da söz konusudur.
- Temel yaklaşım, hastalığa yol açan **nedenlerin ortadan kaldırılmasıdır.**
- Bunun sağlanamaması durumunda, tehlikeli işlerde çalışanların **uygun aralıklarla sağlık kontrolünden** geçirilmesi,
- Hastalık belirtisi görüldüğünde gereken **tıbbi müdahalenin yapılması ve tedavi** ise kötü sonucun en aza indirilmesine yöneliktir.

İşyeri hekimleri, iş sağlığı ve güvenliği hizmetleri kapsamında aşağıdaki görevleri yapmakla yükümlüdür

- a) Rehberlik;
- b) Risk değerlendirmesi;
- c) Sağlık gözetimi;
- d) Eğitim, bilgilendirme ve kayıt
- e) İlgili birimlerle işbirliği;
 - 1) iş güvenliği uzmanı ile işbirliği ,
 - 2) iş sağlığı ve güvenliği kuruluyla işbirliği

İŞ GÜVENLİĞİNDE DEVLETİN SORUMLULUĞU

- Devlet
 - çalışma hayatını düzenleyici, işçi ve işveren ilişkilerinde çalışma barışının sağlanmasını kolaylaştırıcı, koruyucu, tedbirler alır.
 - Çalışma hayatında mevcut meseleleri çözer. Çalışma hayatını denetleyerek, sosyal güvenlik imkanı sağlar.
 - Gerekli yasal düzenlemeleri yaparak, eğitim, araştırma, denetim ve teknolojik destek, kayıt ve istatistik gibi konularda yardım eder.

İŞ GÜVENLİĞİNDE İŞVERENİN SORUMLULUĞU

- İşyeri sahibi işyerinde meydana gelmesi muhtemel tehlike ve risklere karşı **iş güvenliği tedbirlerini sıkı bir şekilde uygulamakla yükümlüdür.**
 - Bu hem işveren, hem çalışanların ve hem de işyeri güvenliğini korumaya yönelik temel amaçtır.
 - İşyeri sahibi işyeri açılmadan iş güvenliği tedbirlerini almalı, iş yeri ve iş başı eğitime önem vermelidir.
 - İş kazalarının %20'si işveren ve yönetimden kaynaklanmaktadır.

İş sağlığı uygulama ilkeleri:

1. Uygun işe yerleştirme
2. İşyeri ortam faktörlerinin (risklerinin) değerlendirilmesi (saptanması)
3. İşyeri risklerinin kontrolü
4. Aralıklı kontrol muayeneleri
5. İşyerinde sağlık ve güvenlik hizmeti sunulması
6. Sağlık ve güvenlik eğitimi

teşekkürler